

VAN DUURZAAM NAAR STERK LEES BELEID ONDERWIJS

Lezen is een sleutelvaardigheid in het onderwijs en de maatschappij. De recente PIRLS- en PISA-resultaten maakten echter duidelijk dat er nog te veel kinderen en jongeren onvoldoende goed en graag lezen. Directies en leraren geven geregeld aan dat ze de huidige trend willen ombuigen en er mee voor willen zorgen dat al hun leerlingen vaardige en gemotiveerde lezers worden en blijven. Ze willen werk maken van sterk leesonderwijs op basis van een leesbeleidsplan, maar weten niet altijd goed hoe hiermee van start te gaan. Om schoolteams op weg te helpen richting zo'n sterk plan met leesonderwijsdoelen en -acties op korte en langere termijn, zoomen we in op een leesbeleidskader dat de componenten van een duurzaam leesbeleid samenbrengt. Ook onderwijsondersteuners, lerarenopleiders en socioculturele partners kunnen met dit kader aan de slag.

Over de auteur

JONA HEBBRECHT

is onderzoeker en lerarenopleider aan hogeschool Odisee.

IRIS VANSTEELENDT

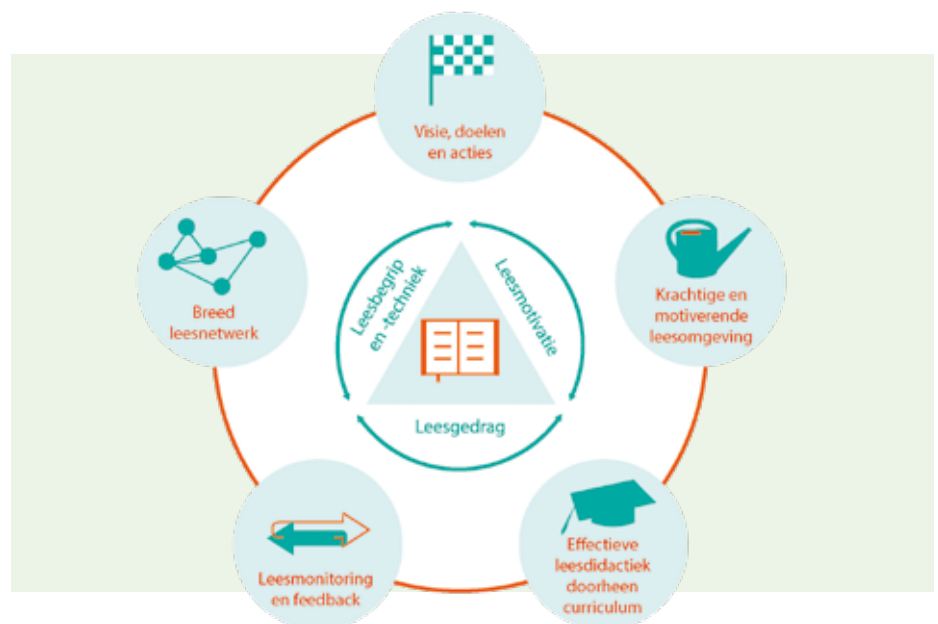
is onderzoeker en lerarenopleider aan AP Hogeschool en verbonden aan de onderzoeksgroep Taal, Leren, Innoveren (UGent).

Iris Vansteelandt en Jona Hebbrecht, in samenwerking met Iedereen Leest, Stichting Lezen en de Taalunie

NAAR EEN DUURZAAM LEESBELEID

Om van lezen een topprioriteit te maken, kunnen schoolteams het best aan een duurzaam leesbeleid werken. Dat leesbeleid bouwt voort op vijf componenten die elkaar voortdurend beïnvloeden, zoals hiernaast visueel wordt weergegeven.

Een goede leesvaardigheid is het resultaat van een voortdurend samenspel tussen (voorbereidend en voortgezet) technisch lezen, begrijpend

lezen, leesmotivatie en leesgedrag. De illustratie toont aan hoe elke component van het leesbeleidskader een invloed uitoefent op het leesbegrip, de leesteknik, de leesmotivatie en het leesgedrag van de leerlingen die elkaar op hun beurt ook voortdurend beïnvloeden. Kinderen en jongeren die gemotiveerd zijn tot lezen, lezen vaak meer en beter. Bovendien beïnvloedt de leesvaardigheid van kinderen en jongeren ook hun leesmotivatie en leesgedrag. Het gaat er dus ook niet om dat kinderen zomaar méér lezen, wel dat ze meer betrokken zijn tijdens het lezen en dat ze gemotiveerd zijn tot lezen. In wat volgt, worden de verschillende componenten van het kader belicht.

VISIE, DOELLEN EN ACTIES

Om een duurzaam leesbeleid op te bouwen kun je als schoolteam het best vertrekken vanuit een gemeenschappelijke visie op leesonderwijs.

Van daaruit kun je leesdoelen en acties formuleren op korte, middellange en lange termijn. Belangrijk is dat de doelen en acties zich bevinden op het niveau van de leerlingen, de leerkrachten en de school(omgeving). De visie, doelen en acties zorgen voor een doorgaande leeslijn voor alle leerlingen van de hele basisschool (2,5 – 12 jaar). Het is daarbij niet de bedoeling om slechts een van de bouwstenen centraal te stellen, maar wel om te focussen op hun onderlinge samenhang. Een goed leesbeleid is ten slotte ook dynamisch. Als schoolteam dien je regelmatig te reflecteren en te evalueren, om dan op basis daarvan doelen en acties bij te sturen. Het leesbeleidskader kan op die manier ook een belangrijke raadgever zijn voor professionaliseringsacties voor het schoolteam.

KRACHTIGE EN MOTIVERENDE LEESOMGEVING

Sterk leesonderwijs vindt plaats in een krachtige en motiverende leesomgeving waar lezen op verschillende manieren zichtbaar

wordt gemaakt. Dat uit zich bijvoorbeeld in aantrekkelijke, uitnodigende leesplekken in de klas en de school en in een rijk en gevarieerd leesaanbod van fictie en non-fictie. Kranten, strips, meertalige boeken, poëzie, informatieve boeken, tijdschriften, e-boeken: ze verdienen stuk voor stuk hun plaats in het leesaanbod. Leerlingen krijgen bij voorkeur keuze uit teksten die aansluiten bij hun leesniveau en hun interesses, zodat ze via het leesaanbod hun lees- en leefwereld kunnen verbreden. Dat betekent niet alleen dat er voldoende aantrekkelijk leesmateriaal aanwezig moet zijn in de klas en op school, maar ook dat er promotie gemaakt moet worden voor boeken en teksten. De leerkracht kan de leerlingen ondersteunen via individuele leesgesprekken, maar leerkrachten zijn bij uitstek ook motiverende rolmodellen voor leerlingen. Ruimte voor (begeleid) vrij lezen en vaste leesroutines zijn daarbij essentieel, zodat leerlingen niet alleen lezen 'omdat het moet', maar ook ter ontspanning.

EFFECTIEVE LEESDIDACTIEK DOORHEEN HET CURRICULUM

Een belangrijke schakel in een duurzaam leesbeleid is de focus op

leesdidactiek. Sterk leesonderwijs vertrekt in de eerste plaats van motiverende leesopdrachten. Leesmotivatie

ontstaat immers niet alleen wanneer je lezen 'leuk' vindt, maar ook wanneer je lezen als nuttig en interessant ervaart. Daarom is het aangewezen dat leesopdrachten vertrekken van leervragen van de leerlingen, van thema's waar rond op school gewerkt wordt, vanuit uitdagende en rijke teksten. Daarbij kan de leerkracht vertrekken van zowel non-fictie als fictie. Van belang hierbij is dat leerlingen voldoende kansen en tijd krijgen om zich in (literaire) teksten te verdiepen, om die zo beter te leren begrijpen.

Door de transfer te maken van de leesactiviteit naar andere lessen of (schrijf)opdrachten wordt lezen écht functioneel en geen 'opdracht' op zich. Leerlingen lezen de hele dag door tijdens lessen wiskunde, muzische vorming, STEM, geschiedenis,... Dat zijn ideale leerkanalen om de leesvaardigheid van de leerlingen te vergroten en samen met de leerlingen stil te staan bij leesstrategieën, woordenschat en leestekniken. Sterk leesonderwijs vereist instructie over en oefening met verschillende strategieën voor begrijpend lezen. Die instructie moet niet alleen gaan over hoe leesstrategieën toegepast moeten worden, maar ook over waarom en wanneer dat moet. De leerkracht kan dit bijvoorbeeld demonstreren via *modeling* of 'hardop denkend voordoen'. Daarnaast is interactie over de tekst essentieel. Er moet ruimte zijn om te reflecteren over het leesdoel, de tekst en het leesproces en dit zowel voor, tijdens als na het lezen. Voor leerlingen die dat nodig hebben is het activeren van voorkennis vóór het lezen cruciaal in functie van een goed tekstbegrip. Toch heeft niet elke leerling op hetzelfde moment evenveel nood aan instructie. Daarom is ook differentiatie in het leesonderwijs essentieel. Die kan bestaan uit

verlengde instructie, extra ondersteuning, extra uitdaging, aangepaste leesdoelen, strategieën, opdrachten, teksten, ... Door sterk op maat te werken en keuzemogelijkheden te integreren in je leesonderwijs, verhoog je als leerkracht het leesbegrip, de leestechiek, de leesmotiveatie en het leesgedrag van elke leerling.

LEESMONITORING EN FEEDBACK

Een effectieve didactiek en een motiverende leesomgeving impliceren ten slotte de nood aan het systematisch opvolgen van de vorderingen van leerlingen, wat betreft leestechiek, leesbegrip, leesmotiveatie en leesgedrag. Die leesmonitoring dient verschillende doelen: leerplandoelen bewaken, feedback geven aan leerlingen en ouders, de didactiek of klasaanpak aanpassen, ... Belangrijk daarbij is dat lezen gemonitord wordt op verschillende manieren en via verschillende instrumenten. Summatieve evaluatiemomenten, zoals methodegebonden toetsen, kunnen aangevuld worden met formatieve evaluatiemomenten op basis van bijvoorbeeld observaties of een leesportfolio. Scholen moeten uiteraard niet zomaar meten, maar moeten vooral ook weten hoe en waarom ze meten en hoe ze met de meetresultaten aan de slag kunnen gaan. De leesresultaten vormen het startpunt van individuele gesprekken met leerlingen (en ouders) en gerichte feedback (Waar sta je nu?), feedup (Waar wil je naartoe?) en feedforward (Welke weg moet je afleggen om dat doel te bereiken?). Als het schoolteam een goed zicht heeft op de leeswensen en leesbehoeften van leerlingen, dan kunnen die resultaten ook tot (nieuwe) doelen en acties leiden in functie van

het school- en leesbeleid, bijvoorbeeld met betrekking tot extra zorg voor leerlingen met een leesachterstand.

BREED LEESNETWERK

Sterk leesonderwijs creëer je bij voorkeur samen met een breed leesnetwerk. Als het schoolteam, leerlingen en ouders samenwerken met elkaar en met ondersteunende partners zoals de bibliotheek, leesbevorderingsorganisaties of de pedagogische begeleidingsdienst, dan wordt er een sterk netwerk gevormd om het leesonderwijs te realiseren. Zo kunnen leerlingen actief betrokken worden bij het kiezen van leesacties op school, het inrichten van de leesomgeving, het bijhouden van een leesdagboek ... Maar ook ouders kunnen zowel thuis als op school bijdragen aan een stimulerende leesomgeving, bijvoorbeeld via (meertalig) voorlezen. Ten slotte kunnen ook andere schoolpartners een belangrijke rol vervullen bij de uitwerking van het leesbeleidsplan, het inrichten van de leesomgeving en het leesonderwijs.

NAAR EEN LEESBELEIDSPLAN

Om tot een dynamisch leesbeleid te komen, stel je als schoolteam een leesbeleidsplan op, samen met een leesnetwerk van leerlingen, ouders, bibliotheekmedewerkers en andere leespartners. Dat veronderstelt een cyclisch proces, waarbij de volgende stappen steeds worden doorlopen:

SCANNEN

Aan de hand van een grondige screening van de sterktes en zwaktes brengt een schoolteam de beginsituatie in kaart voor het leesonderwijs op school en volgt die op. Belangrijk hierbij is dat er gekeken wordt naar de beginsituatie voor elke component van een duurzaam leesbeleid.

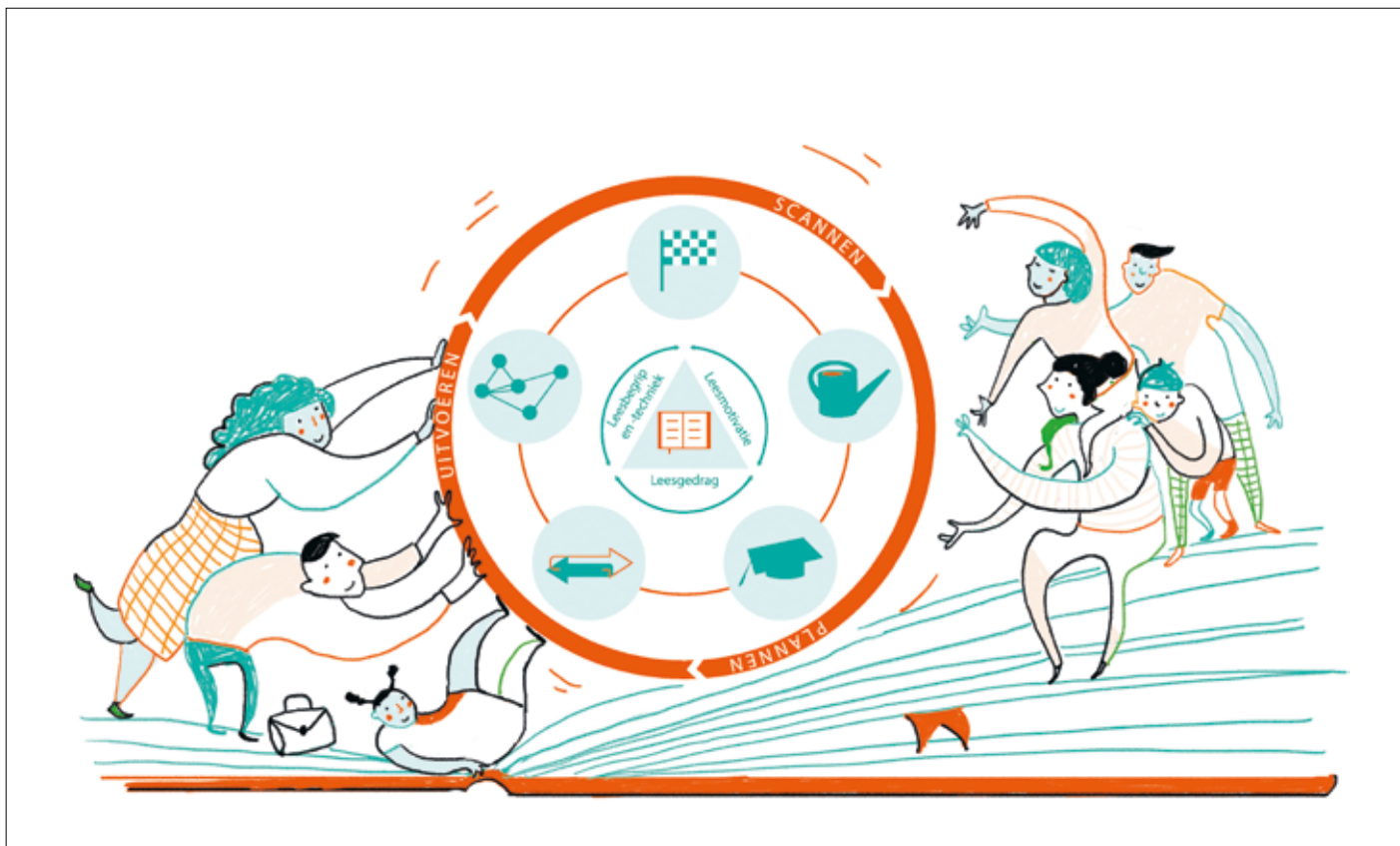
PLANNEN

Op basis van de schoolspecifieke beginsituatie stelt een team samen met het leesnetwerk een leesbeleidsplan op. Dat plan vertrekt van een gedragen visie op leesonderwijs die vertaald wordt naar doelen en acties op leerling-, klas- en schoolniveau.

UITVOEREN

De vooropgestelde acties in het leesbeleidsplan worden uitgevoerd door alle leden van het schoolteam en het leesnetwerk. Zo streven ze samen naar sterk leesonderwijs.

In functie van een haalbaar en kwaliteitsvol leesbeleidsplan is het niet alleen belangrijk om doelen en acties te formuleren en uit te voeren, maar ook om ze op te volgen en indien nodig bij te sturen. Daarom worden doelen en acties bij voorkeur gespreid in de tijd: op korte termijn, middellange en lange termijn. Leiden de acties tot het gewenste effect of zijn er aanpassingen of andere acties nodig? Een goede opvolging geeft zicht op wat werkt, zorgt voor succeservaringen voor het schoolteam en het leesnetwerk en garandeert een duurzaam leesbeleid. Dit alles heeft dan weer een positieve invloed op de leescompetenties van de leerlingen. Van duurzaam leesbeleid ... naar sterk leesonderwijs ... naar sterke en gemotiveerde lezers!

